

London School of Economicsin professori Richard Layard laati vastakkaisen tarjonnan puolen teorian, jonka mukaan työn määrä on riippuvainen työntekijöiden määrästä ja työ luo työtä. Jos työntekijöiden tarjonta on suuri, se pitää palkkainflaation kurissa. Kohtuupalkkaisen työvoiman tarjonta vetää puoleensa työnantajia ja työtä globaalissa taloudessa. Tuloksena on voimakas inflaation välttävä kasvu, joka taas vähentää työttömyyttä.

Vuonna 1997 valtaan tullut Tony Blairin työväenpuolueen hallitus innostui Layardin teoriasta. Se pyrki haalimaan sorvin ääreen kaikki, jotka kynnelle kykenivät: niin vanhat kuin ulkomaalaisetkin kelpasivat. Layard arvosteli ankarasti 1970-luvun ja 1980-luvun varhaiseläköitymistä suosivaa politiikkaa. Se oli aiheuttanut inflaatiopaineita, vähentänyt työntekijöiden tarjontaa ja poistanut työelämästä tärkeää ammattitaitoista työvoimaa. Se ei vähentänyt työttö-

myyttä, sillä se hidasti kasvua ja teki maan köyhemmäksi, Layard tähdensi.

Kokemus on osoittanut, että Layardin pääoman, työvoiman ja palkkojen joustavuuteen perustuva tarjonnan puolen teoria pitää paikkansa vauraimilla seuduilla erityisesti Etelä-Englannissa ja kasvukeskuksissa. Mutta taantuvilla alueilla on myös kysyntäongelma, joka pitäisi ratkaista aluepolitiikalla.

Blairin hallitus auttoi New Deal -työllisyysohjelmallaan paljon vanhempia työntekijöitä takaisin töihin. Mutta työväenpuolueen hallitus sääti lain ikäsyrjintää vastaan vasta äskettäin, kun EU:n vuonna 1994 säädetty direktiivi ikäsyrjinnän kieltämisestä oli astunut voimaan.

Gordon Brownin hallitus valmistelee nyt myös tasa-arvolakia, jossa otetaan huomioon vanhemman väen heterogeenisuus. Vakuutuksia esimerkiksi ei saa hinnoitella pelkästään iän perusteella, on otettava huomioon

myös vakuutuksenottajan kunto ja terveys.

Mutta mikä ratkaisuksi eläkekysymykseen? Ikärasismin vastustajien pettymykseksi Britannian hallitus ei poistanut kokonaan pakollista eläke-ikää. Kettään ei saa painostaa eläkkeelle ennen 65 vuoden ikää, mutta sen jälkeen on anottava työnantajalta jatkoaikaa. Työnantaja saa evätä jatkoajan vain hyvillä syillä. Toistakymmentä prosenttia Britannian työntekijöistä jatkaa nykyään työntekeä eläkeiän jälkeen.

Yhdysvalloissa pakollinen eläke-ikä on poistettu miltei kaikista ammateista. Oikeus on tapahtunut, mutta se ei ole silti paljoakaan nostanut eläkeikää, sillä moni kokee nykyisen työelämän liian rasittavana. Eläkeiän myöhentäminen vaatii siis ilmeisesti työelämän uutta joustavampaa organisaatiota, joka ottaa huomioon vanhempien työhalut ja kyvyt, eikä estä nuorempien etenemistä tärkeille paikoille.

Kohti ristiriitoja sietävää tutkimusta?

TOM ARNKIL

Timo Harrikari on saanut valmiiksi valtaisan urakan. Hän käsittelee tutkimuksessaan eduskuntaesityksiä ja edustajien taustoja kolmelta vuosikymmeneltä, rikosikävästuuta koskenutta eduskuntadebattia, iltapäivälehtien nuorten rikostapauksia koskevaa kirjoittelua, kansallista rikosentorjuntaohjelmaa sekä kotiintuloaikasäännöksiä kos-

kevaa keskustelua – tehden tästä paikallisen tapaustutkimuksenkin.

Tutkimuksen huikeaan laaja-alaisuuteen johdatti tärkeä havainto: ”Jokin sellainen pienistä hajallaan olevista osista rakentuva laajempi kokonaisuus, uudentyyppinen hallinnan strategia ja mentaliteetti, joka jää ikärajoihin, hallintosektorei-

---

Timo Harrikari
Riskillä merkityt.
Lapset ja nuoret
huolen ja puuttumisen
politiikassa
Nuorisotutkimus-
verkosto, 2008
322 s.

hin tai vakiintuneiden, tieteen-
alakohtaisiin käsitteistöihin ra-
joittuvan tutkimuksen ulkopuo-
lelle, on ollut toistaiseksi lapsia
ja nuoria koskevien analyysien
ulottumattomissa.”

Tutkimuksen tuloksena hah-
mottuu 1990-luvun jälkeen
muotoutunut riskipolitiikkaa,
jonka tuottamat käsitteet, dis-
kurssit, asemoinnit, oikeutetut
puhujat, taktiikat ja tekniikat
poikkeavat hyvinvointipolitiikan
regiimistä. Universaalien palve-
luiden kunnollinen resursointi
näyttäytyy ikään kuin mahdot-
tomana ajatuksena: puhuntaan
ilmaantui huolen ja pelon tema-
tiikkoja, varhaisen puuttumisen
korostus läpäisee hallintorajat.

Harrikari panee merkille, että
1990-luvun puolenvälin jälkeen
huomio eduskunnassa kiinnittyi
yhä useammin hyvinvoinnin ja
sivistyksen lisäämisen sijasta pa-
hoinvoinnin ehkäisemiseen, vä-
hentämiseen ja riskienhallinta-
an. Muutos kuvastaa Harrika-
rin mielestä lapsiin, nuoriin ja
lapsiperheisiin liittyvän tolerans-
sin laskua. Eduskunta-aineistojen
erittely on yhtäältä tarkkaa,
toisaalta viitteellistä. Verrattu-
na puhuntateemojen ja taustojen
kvantifointeihin erittelyssä
kiinnitetään hämmentävän vä-
hän huomiota siihen, käytetään-
kö huoliteemoja argumentointiin
hyvinvointipolitiikan jatka-
misen tai palauttamisen tai jon-
kun muun politiikan puolesta.

On tietysti tärkeää havaita
jo se, että huoliteemoja ylipää-
tään käytetään argumentoin-
nissa. Saamme kuvan iäkkäistä
maalaistaustaisista keskustalais-
miehistä sekä kristillisistä, joi-
den huoli- ja pelkopuheen edes-
sä punavihreät naisetkin taipuvat
puhumaan puuttumisesta. On
tärkeää havaita sekin, että myös
hyvinvointiteemojen puolusta-

misessa käytetään puuttumis-
perusteita, mutta nyt mainin-
nat nuorten tekemistä rikoksista,
mielenterveysongelmista jne.
menevät kaikkienensa moraalisen
paniikin määrälliseen piikkiin –
tavallaan todistamaan sitä. Jään
kysymään, oliko analyysin yksi-
tyiskohtainen tarkkuus oikeassa
kohdassa.

* * *

Harrikari pelkistää hyvinvointi-
politiikan ja saa kontrollipolitiikan
esiin sitä vasten. Hyvinvointi-
politiikka näyttäytyy taloudel-
lis-sosiaalisiin rakenteisiin vai-
kuttamisena (kuten tulonsiirtoina),
”jonka seurauksena perhe-
tai yksilötason ongelmia ei ai-
kaa myöten enää lainkaan ilme-
nisi”. Olisiko tulkintamallin ke-
hittely kestänyt hyvinvointipoli-
tiikan konstruoinnin sisäisesti
jännitteisenä, ristiriitaisenakin?
Nyt tutkimuksessa muotoutuu
dikotominen malli, jonka yhten-
nä kohtiona on idealisoitu hy-
vinvointipolitiikka ja toisena siitä
selvästi erottuva kontrollipoli-
tiikka, joka sekin on kovin blok-
kimainen. Tutkimuksen lopulla
Harrikari toteaa, että hyvinvointi-
ti- ja riskipolitiikan erittelyssä
joko-tai-malli on epäoikeuden-
mukainen tai jopa virheellinen,
mutta sanoo silti tehneensä tuolai-
sen tutkimuspoliittisen valin-
nan. Valinnalla on paradoksaali-
set seuraukset. Yhtäältä saavu-
tetaan poleemista voimaa. Toi-
saalta joudutaan asetelmaan, jo-
hon dikotomiat tупpaavat viedä:
mallia voi vain täydentää todistein;
olet meidän puolellamme
tai meitä vastaan. Tullaan tais-
telleeksi uhkakuvilla operoivaa
politiikkaa vastaan uhkakuvilla,
kategorisoimista vastaan katego-
risoimalla ja leimaamista vastaan
leimaamalla – argumentaatiore-
giimin sisältä, siis.

Harrikarin mukaan hyvin-
vointipolitiikassa tuki ja kont-
rolli erotettiin selvästi toisistaan.
Tuki ja kontrolli erotettiin sel-
västi? Oli siis yhteiskunnallisia
suhteita, joissa tuo erottelu on
tehtävissä? Mikä *kontrollin käsi-
te* tässä on käytössä? On jokseen-
kin outoa, että kontrollipolitiikka
käsittelevässä tutkimuksessa
ei lainkaan pohdita kontrolli-
käsitettä. Käyttötavasta ilmenee,
ettei se taida olla foucaultlainen,
vaikka juuri Foucault’hon teok-
sessa viitataan. Kuvattaessa riski-
politiikkaa hyvinvointipolitiikka
vasten esitetään esimerkkinä
kotipalvelu, jota Harrikarin mu-
kaan vielä 90-luvun alussa an-
nettiin perheiden arkisena apu-
na, kun sitä nykyisin on tarjolla
vain riskiperheille tarkkailu-
välänä. Esimerkki on havain-
nollinen. Todellakin: kotipalvelu
vedettiin lapsiperheiltä pois, ja
nyt korostetaan varhaista puut-
tumista – ja tarjotaan kotipalvelua
vain lastensuojeluperustaisesti.
Mutta luotiinhan jo 80-luvulla
”tehostetun perhetyön” kon-
septi ja käytäntö. Sosiaalityöntekijät
pitivät (sitä ennenkin) tärkeänä
kotipalvelun kautta saatavaa
tarkkailuinformaatiota – ja
kotipalveluväki koki epämu-
kavuuksia kaksoissidoksissa po-
sitiossaan.

Kun Harrikari puhuu kont-
rollista, hän korostaa *repressiivis-
tä* kontrollia. Foucault-henkisessä
tutkimuksessa tavataan myös
painottaa, että poikkeavuutta
kontrolloitaessa on liberaaleissa
demokratioissa keskeistä pikem-
minkin itsesätelyn edistäminen,
subjektivointi alistamisen sijaan
– ja tämä tekee tutkimuksesta
haasteellisempaa kuin repres-
sion osoittaminen. Ei ole syytä
kyseenalaistaa Harrikarin huo-
mioita useiden kansanedustajien
sekä iltapäivälehtien kampan-

joinnista kuritoiminnan puolesta, eikä sitäkään, että varhaista puuttumista korostava puhe voi olla perääntymistä uudenlaisen hallintayrityksen edessä, mutta hänen keskeinen väitteensä, että kaikki varhainen, kaikki puuttuminen ja kaikki puhe huolista on yhtä ja samaa repressio-orientoitunutta hallinnointia, on kyseenalainen.

Harrikarin tutkimus on kummastuttavan epähistoriallinen, vaikka se on osa sosiaalioikeudellista muutostutkimusta – Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimushanketta, joka kohdistuu sukupolvisuhteita säätelevien institutionaalisten käytäntöjen muutokseen. Harrikari antaa historialle alkuhetken: varhainen puuttuminen tuli Suomeen kansallisen rikosensorjuntaohjelman kautta. Teesi on tärkeä – argumentaatorakenteelle. Väitteen avulla Harrikari voi puhua myös käytännöistä, vaikka analysoi tekstejä.

1990-luvun loppupuolella käynnistetyt ”Turvallisuustalkoot” ovat kenties merkittävimpin lapsiväestöön kohdentuvan puuttumiseetoksen innovaatioiden, taktiikoiden ja tekniikoiden sekä leviämisen areena. Sana ”kenties” ei johda problematisointiin. Väitettä ei esitetä oletuksena, se annetaan, *a priori*, usein, sarjana väitteitä: rikosensorjuntaohjelma rakentui angloamerikkalaiselle rankaisuhaluksuudelle, se oli varhaisen puuttumisen levittäytymisen keskeisin väylä, se implementoitui valtakuntaan sanoista teoiksi. ”Varhaisten toimien” käsite lanseerattiin vuonna 1999 Kansallisessa rikosensorjuntaohjelmassa ”Turvallisuustalkoot” (...), jonne se oli kulkeutunut kriminaalipolitiikan angloamerikkalaisesta keskustelusta.”

Harrikari ilmoitti jo alkulehdillä kiinnostuneensa tutkimaan nimenomaan angloamerikkalaisen rankaisuhaluksuuden pesiytymistä suomalaiseen lapsipolitiikkaan. Kaikki näytätty rikosensorjuntalinssin läpi. Tuosta asetelmasta on vaikeata, ellei mahdotonta, tarkastella ”*early intervention*”-suuntausten kansainvälistä valtavirtaa, kuntoutusohjelmiin orientoituneen oppimisvaikeuksien, kehityshäiriöiden yms. varhaisen tunnistamisen klinisiä teemoja. Tuo kehityopsykologinen ja -biologinen ja erityispedagoginen diskurssi voi olla jopa varhaisen puuttumisen alkukoti. Noissakin puhunnoissa ”ehkäisy”-sanasto on saanut rinnalleen, sisäänsä ja sijallensa puuttumisanastoa. Olisi tärkeitä tutkia, onko tuossa samanaikaisuudessa ja samankaltaisuudessa jotain, joka hahmottuisi regiimimuutoksena. Tutkimuskalustoa pitäisi kyllä kohentaa. Sivulla 101 Harrikari ilmoittaa, että ”luvussa kuvataan, kuinka muun muassa ’varhaisen puuttumisen’ käsite ilmaantuu rikosensorjunnan kentällä ja leviää kulovalkean tavoin mitä moninaisimpiin käytäntöihin ja instituutioihin.” Kuvaus tehdään, mitään ei problematisoida.

Sivulla 124 saadaan teesi ”alkuperäisestä innovaatiokentästä” kysymykseen piilotettuna: ”Regiimivertailun näkökulmasta puhunta siitä, mitä ollaan tekemässä, ’puuttumassa’ vai ’tukemassa’, on mielenkiintoinen. Heijasteleeko muuntopyrkimys esimerkiksi pohjoismaisen hyvinvointieetoksen tapaa suodattaa sille vieraita elementtejä ja muokata niistä itselleen soveltuvia? Missä määrin sen alkupeäinen innovaatiokenttä (angloamerikkalainen kriminaalipoli-

tiikka) siirtää omia perusoletuksiaan myös suomalaisiin käytäntöihin?” Tuosta jatketaan vielä ehdottomammin: ”Kiinnostavaa on myös se, että ’varhaisen’ oikeutuksen pohtiminen on jäänyt lähes vaille huomiota, mikä kuvastaa matalan toleranssin itseisarvoisuutta ja keskeisyyttä riskipolitiikan regiimissä. Olipa kyse sitten ’puuttumisesta’, ’tuesta’ tai ’väliintulosta’, on perusteltua uskoa, että taktiikka johtaa ’varhausuutensa’ vuoksi joka tapauksessa lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevan kontrollin lisääntymiseen ja tehostumiseen.”

* * *

On siis yksi taktiikka, joka johtaa joka tapauksessa kontrollin tehostumiseen. Kaikki varhainen on kontrollien tehostamista? Nykyään esimerkiksi painotetaan mahdollisimman varhaisia monenkeskisiä dialogeja mielenterveyskriiseissä, koska varhain on avoinna paljon mahdollisuuksia – ja tämä vastatrendinä lääke- ja laitokeskeiselle toiminnalle. Harrikari esittää totalisoivia väitteitä miettimättä niiden alaa. ”Taktiikat [*nyt monikossa mutta nippuna*] eivät lähtökohtaisesti pyri ennaltaehkäisyyn tavoin laajoihin, koko väestöön kohdistuviin vaikutuksiin vaan ’pelaa riskillä’.”

Hyvinvointipolitiikan eräs ”klassikoistamme”, kaikille perheille tarjolla oleva neuvolatoiminta, suuntautuu koko väestöön ja (kalkyloitavissa olevien) riskien torjuntaan. Tähän kansainvälisesti tunnettuun konseptiin vedotaan usein perusteltaessa ”*the earlier the better*”-politiikkaa *osana* universalistista hyvinvointipolitiikkaa. ”Voimakkaan huolen ja hyvin samantyyppisten lapsiväestöön kohdistuvien vaatimusten kansainvälisyys nos-

taa esiin kysymyksen siitä, voisi-ko jokin yhteinen tekijä tai 'tekijäryvä' selittää eri maissa tapahtunutta puhutavan muutosta." Kysymys on hyvä, samoin oletus siitä, että ollaan tekemisissä "riskiyhteiskunnan" uhkatteemojen kanssa hyvinvointivaltion ekspansiovaiheen jälkeisissä prosesseissa. Mutta ei ole syytä kiirehtiä olettamaan, että ilmiö on yksi ja sama, tekijäryvä vain puuttuu. Kirjassa kyllä *tehdään* siitä yksi ja sama.

Harrikari panee merkille huoli-käsitteen ilmaantumisen ja nopean leviämisen. Yhtäällä palsamimillimetrin tarkka erittely on toisaalla summittaista: on vain yksi huoli-käsite, kaikki huolipuhe on samaa huolipuhetta. Harrikari ei mene *homonymien*, samanasuisten sanojen taakse, kategorisointi tuntuu riittävän. "Homogeenisen puhunnan ilmaantuminen sekä yhteisten käsitteiden hyväksyminen ja vakiintuminen kertovat vaihtodottomuudesta ja toiminnan

poliittisen pelivaran kaventumisesta." Samaan koriin joutuvat Harrikarilla jopa paradigmaattisesti täysin vastakkaiset huolen käsitteellistykset. Tämä tehdään jättämällä käyttämättä kategorisointiin sopimattomat alkuperäisartikkelit ja poimimalla viereisiltä sivuilta viittauksiltaan epämääräisemmät toisen käden lähteet. Harrikari kaipaa käytäntöihin dialogisuutta ja edes hienoista irrottautumista rikoksentorjunnan näkökulmasta. Eettisellä lähteiden käytöllä tuota olisi löytynyt yllin kyllin.

Mittavan tutkimuksen tuloksena hahmottuu riskipolitiikka, jonka kolme keskeistä elementtiä ovat huolen ontologia, riskin epistemologia sekä puuttumisen metodologia, strategia ja taktiikka. Tuon politiikan keskeisen toimijakolmikron muodostavat konservatiivipoliitikot, ilta-päivälehdistö ja poliisiammattikunta. Tutkimus itsessäänkin rakentui kolmesta peruselementistä: idealisoitu hyvinvointi-

politiikka, yhtenäistetty kontrollipolitiikka ja puhunnasta käytäntöihin vienyt silta, rikoksentorjuntaohjelma.

Aivan tutkimuksen lopulla tuo silta problematisoituu: "Kansallisen ohjelman diskurssit viittavat sekä hyvinvointi- että riskipolitiikan elementteihin. Kumpikaan niistä ei toteudu ohjelmatekstissä puhtaana tai hallitsevana." Odottamatta aukeaa siis mahdollisuus eritellä jännitteisissäkin suhteissa olevia käytäntöjä! Ohjelmallisuudestaan huolimatta Harrikari saa näkyviin jotain sellaisesta, mikä on toistaiseksi jäänyt "ikärajoihin, hallintosektoreihin tai vakiintuneiden, tieteenalakohtaisiin käsitteistöihin rajoittuvan tutkimuksen ulkopuolelle – ja siten ollut lapsia ja nuoria koskevien analyysien ulottumattomissa". Jotain muuta kuin neutraaleja projekteja on tapahtumassa. Toivottavasti Harrikarin teesit virittävät risti-riitoja sietävää tutkimusta.

Taiteen roolista yhteiskunnassa

ULLA VIERTOLA

Kun kampakeraaminen kansalainen paineli kuvioita saviastian kylkeen, hän tuskin tiesi laativansa nimeä kokonaiselle kulttuurille. Menneisyyden peittoon jää, tarvittiinko tuohon aikaan astioiden kuvioimiseen taiteilijakoulutusta ja mitä mieltä yhteisön muut jäsenet olivat koristelijan puuhista. Kuitenkin on mahdollista olettaa, että hän tunsii työssään luovan te-

kemisen riemua. Oletamus perustuu siihen, että moni turha ja tarpeeton, taloudellisesti hyödytön taidepuuha on ihmisten mielestä hauskaa. *Taide keskellä elämää* on syntynyt osana Nyytärtaiteen museo Kiasman vuonna 2005 käynnistämää ohjelmahanketta *Robkeus, ilo, kriittisyys – Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistumisessa*. Tässä teoksessa keskustelun kohteena ovat

Marjatta Bardy,
Riikka Haapalainen,
Merja Isotalo &
Pekka Korhonen (toim.)
Taide keskellä elämää
Like, 2007
333 s.

taiteen ja hyvinvoinnin arkiset suhteet. Yli neljäkymmentä kir-